

MINNESMÄRKEN : FÄSTDAGAR OCH BRUK .

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Under forna tider kommer jag ickeså mycket ihåg av mig själv för jag är född 1864, men jag harvi min barndom varit hos mina morföräldrar och hört rätt så mycket av de båda som hänt und under 1900 talet morfar var född 1803 och mormor 1809 deras föräldrar voro odaibönder i deras ungdom hade de bränt brännvin i varje hus, pigorna stodo för det. Öl och svagdricka bryggde de också själva endast av malt som de själva beredde av korn. Först slog de kornet i stora kar med vatten på det så det svällde, dererter togs det upp och lades i en hög på låfttet över storstugan ty mera värme fortare blev det färdigt för mältan. Groddan skulle stå ut, detta kallades att det var kommet och var det kommet blev det sött när det blev torkat så skulle det läggas i kölnehuset som mältan då kallades, störstpigan stod för torkningen jämte någon gumma i byn . Kölnehuset var gemensamt för hela byn, på kvälåarna gick även någon dräng dit och all ungdom från byn hade mycket roligt men inget oanständigt bedrevs där på den tiden för det var skamligt allt var anständigt. Detta arbete utfördes på hösten.

LINBEREDNING.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Brytningen av linet och skäktningen av det en gemensam brytestuga var var för hela byn så stod någon för den så det gick i tur och ordning. På kvällen sattes linet i brytstugan så började torkningen på natten av någon gumma jämte husets dotter eller piga, mot middag var linet färdigt då kom varje bonson eller dräng med sin bryta och började bryta linet då gällde det att bryta både bra och fort, den karl som det gjorde blev ju mäst hedrad på brydegillet som kom efteråt på kvällen. Då vankades merafton i all enkelhet med rätterna men tillräckligt i alla hänseende och så dansades efter. Och någon prövade sin styrka det var de drängar som fick gå och bryta hela veckor och många parti stiftades i brytestugan. Dagen efter brytningen skulle linet skäktas, kl. 4 om morgonen började kvinnor vandra åstad från sinahem 16 till antalet och även mindre antal, de som då voro äldst och mäst hända fick sen skätta och de yngsta töserna fick så linet som det var bräkat, då dryftades vad som hände i brytstugan och mycket annat. Många mål under dagen mellanmål eller lille middag bestod av en trehörning brödskiiva med smörklimp och ost på. Endast ett litet stycke ost det andra gömde gummorna hem. Till middag var det

korngröt eller ärtor ,aldrig kaffe på eftermiddagen,men
 merafton ett par mark bröd smör och kokat fläsk,på det
 ställe stääle de fick de största matarna var en gå go
 mora och der gick arhetet värre.Skättegille kunde vara i
 två dagar de satt på logen i två rader. I det vardagliga var
 det ej så mycket med rätterna,till frukost var det ett bröd
 stycke med en syp över och så lite varmt dricka eller dricka-
 blandning till bröd.Potatisen räknades första delen av
 18 hundratalet. Kaffe inte alls,till middagen kokas käl-
 ärt-eller snudasö*soppa som det då kallades.Koka på en
 dag så det rakte till en vecka de flästa dagar i veckan
 varmdes söet alltid på öppen spis i en kopparpanna.
 Till middag satt far och mor för bordsändan överst,på läng-
 bänken satt alla drängarna,störstdrängen överst alla
 kvinnfolket stod till bords den minsta överst och så i
 ålder,störstpigan nederst kanhända den minsta hade en ler-
 tallrik eller bläckskål med en liten grepe i hon stod på
 pall och räckte ej i fatet alla voro till bords,drängen
 skar allt brödet,brödkaka och knivlag överst på bänken
 den lades ej ut utan lag inne dag och natt,var och en hade
 sin kniv i fickan vilken togs upp,ingen tallrik utom en
 lertallrik som fläsket lag på två och två om varje tallrik
 mor hade delat fläsket åt var och en,kanhända även någon
 liten bit rökot färkött på störstdrängens och fars tallrik.

När de hade gagnat sin kniv torkas den på byxorna eller förklädet och så ner i fiokan till nästa mål.

JULEN FAMILJEFESTER.

På efterhösten utfördes ovannämnda arbete, sen börja julrustningen der skulle slaktas allt på en gång på stora ställen slaktades 8 stycken får, 4 stycken svin somliga var 2 år men ej så feta, en kviga, allt skulle saltas och rökas ändå till svinhuvud rökas och koktes ärtor på. Inget kött köptes under året. Nu var det hembrända vinet tvelnat på ankaret två kanneflaskor. 1 kanne samt stop stenflaskor inga glasflaskor och så skulle bakas, bryggas tvättas samt göra rent till till julen. De kakor som bakas voro godrän som användes som tilltugg till brännvinet när någon nära släkting eller någon stor gästkom till huset såsom nämndemannen eller någon annan med titel. Julölet var brunt ochnfradgande, maltet maldes på en handkvarn som fanns på flera ställen i byn, sen kom alla gamla kvinnor och gubbar från hela församlingen och tiggde julmat. Ett stycke ryggafläsk och en tre sorters bröd fick alla som kom och derfor fick der slagtas, alla fick smaka julölet och så utförde var och en av dem utförde sina Julönskningar och välsignelse

över huset och särskilt över över den goa moran. När så huset var rengjort så skulle allt vara i ordning till julafton. Den sista dagen före julafton så koktes julskinka och mycket annat fläsk, till middag hade de möljebröd. Det var ett slags grovbröd som de kalla småbröd, de kokte i det spad som säglet var kokat och så hade de stora fat av tenn som de la upp det på och skummade av det varma flottet på och så äts det till middag efter det allt säglet var taget upp ur tvättgrytan bröd och sägeå, så koktes grönkål i spadet som de under julen skulle använda till främmande och kallades då längkål, Så blev det julaftonsdagen då skulle alla tvätta sig i huvudet och halsen och fötter allt säg mor efter så de gjorde detta både hören (en gemensam vallgosse för hela byn) och alla som fanns i huset. Kl. 4 var allt i ordning och då skulle alla ut och höra när kyrkklockorna ringde i kyrkan, så dukades julbordet, julduken kom på bröd och småbröd, siktebröd, hemmasiktat svartemjölsbröd och så ett fat av träd som kallas latmansfatet fullt med alla slags sägel jämte en stor skinka som inte togs ut ur bordet de första juldagarna. På julafton spisas tre gånger smör på bordet och så två stycke fläsk första målet kl. 5 sen andra målet gröt och julöl till den jämte det fläsk som de hade lämnat förra gången och så ett stycke som mor hade stekt i bakugnen, tredje målet lutfisk

och det som var lämnat från förra målet aldrig potatis till
fisken, till varje måltid läste husfadern bordsböner och
efter något barn eller dräng. Mellan målen lektes sko klacka
och många fler lekar och så kom ungdommen utklädda alltid
föreställande vandrare, och de ville låna hus. På julafton
fick ickeljuset släckas sen det kommit in och var tätt,
då skedd dödsfall i huset under året. På julbordet sattes
två ljus ett för far och ett för mor släcktes de då dog en
av dem under året, brän det ej lika var det ej bra. På
natten läste husfadern aftonbön högt och alla voro då
församlade kring bordet. Så blev det juldagsmorgon
då gick dräng och söner döttrar och pigor till julotta
som var kl. 4 utom så många rockar en liten rock och så ha
hade de pigor som hade en liten schal om huvudet och så
sprang de när det var fruset till någon kyrka långt av-
lägset för då var inte ottesång antingen i varje eller
varannan kyrka. Så till frukosten voro alla samlade och
då läste och sjöngs Var hälsad sköna med flera så restes
till kyrkan och alla voro stilla och hemma utom det de
voro i kyrkan, inga lekar fick förekomma och kvällen blev
mycket kort. Annandag jul då skulle mera arbete utföras
i stallet på morgonen alla kreaturen skulle ha salt och
besken togs på sängen av alla mor var först uppe och bjöd
besken. En gren malört sattes i en flaska brännvin.

Sen var drängar och pigor fria och gick till sina hem med sina julkakor somliga hade ter andra två somliga endast en och där smakades julbrännvinet ingen fick gå från huset utan först blitt bjuden något för då tog han julglädjen från dem. Under julen stickas strumpor av kvinnfolket mat hade de ju färdig rent till julafton och så vara de. Trettondagen jul då gick de med stjärnan Till knut sticka de. Sen börjades den blå verlden. Kardegille och spinnrocken togs in pigorna spann blänor mor hor och småblänorna. De hade byns pigor och kvinnor till att karda blänorna på senhösten och så spans lingarn till och med mars månad då baka tvätta eller slagta de icke allt var ju gjort till jul. Under kardegillet sjöngs visor här vill jag nedskriya en del av en visa.

En sed från forna dagar att kardegille göra. Då matmor alltid plär bjuda byens pigor och käringar

Att komma för att kar från kväll till ljusan dar.

Om mor den dan är knarrig man icke undra bör.

Sött bröd skall hon ju baka i koppen läggas smör.

Och kaffebonor mala att det kan räcka till.

Och granna godrå hon även hava vill.

När det mot kvallen lider så börja pigorna.

med säpa tvätta halsen och smörja flätorna.

Med kardorna i händerna de vandra nu åstad.
 Och var och en är glad att få tillsamman komma.
 Och tala om allting som haver hänt i byn.
 Och alle städs omkring.
 När de uppå mor har hälsat så bli de fägnade.
 Med goda sockerkringlor o smakeligt kafé.
 Uti en ring på golvet de sätta sig nu ned.
 Och alla börja karda med lust o med besked.
 Och alla börja tala om
 Hur nabo drängen Ola liksom en galen katt
 Igenom pigefönster han hoppa varje natt.
 Samt hur Jeppa är ett nöt.
 Men Jöns är rar å söt.

Det stod mycket mer men det har gått ur mitt minne. Och så börjades att väva i April först allt linne ty det skulle ju blekas under sommaren sen vävdes vadmalräcker som skulle beredas till kläder åt famuljen, drängar och pigorna, så vävdes en linbyxräcke som byxskräddaren skulle sy åt alla före hösten, och mycket mera vävdes under sommaren.

Fästdagar. var bröllopsdagarna som varade 3å 4 dagar. I brudgummens hem samlades alla de gäster som han bjudit och så stassade till brudens hem eller det ställe där bröllopet skulle vara två ungarlarar redo före kallas för riddare sen

vagnen med brudgum och musikanter stassen kunde stundom höra långa vägar, så när alla gästerna voro samlade med alla sina förningar som bestodo av skutte kakor och skutte gröt och stekar. Så stassa de till kyrkan och blevo vigda så hem å ät middag som bestod av bruna bönor och kokat fläsk, soppa stek som gästerna hade fört med sig hembryggt öl och brännvin så var en talesman som bjöd till bords och läste bordsbön efter åt dansas. Så reste gästerna hem sen de fick först lagt brudskänk. Allt gick genom talmannen han fick penga av en gick till brudparet med den hälsa från den och den att pengarna skulle vara till en vaggband, nya skor till den för tfödde och så vidare. Andra dagen kom de flesta gästerna igen och då var de nygifta värdfolk och tog mot alla. Då var der många grötfat tomma och ficks tillbaka. Tredje dagen minskades gästerna något, fjärde dagen kom flera igen och många bjödos som ej varit de förra dagar, husare kvonnor och männen, tröskemannen med sin kvinna. den 5 te dagen skulle de nygifta till sitt, då räknades mäst hur många ekkistor de hade på lassen koppar ten o silver o spinnerock varpa harvar väv garnvinga spolerock o bandstol med mera. Barndop tillgick så att den förstfödde skulle bäras till dopet av farmor o farafar faddra jämte en man till. Den lille kläddes i vanlig svepning som dagligt med en halv-siden eller silkescal utanpå fäst så han såg ut som lindebarn i svepningen lades stål så inte ont skulle ha magt med den

lille när han skulle ut i luften, silver för han skulle bli rik på jordiska ägodelar. Innan den lille togs ur vaggan läste modern böner o så gudmodern innan hon steg på vagnen och skulle köra åstad, den som bar barnet fick ej ha något på händerna, för då fick barnet frusna händer under skulle hon vara mycket kvick så barnet skulle bli färdigt och kvickt i sina rörelser de skulle köra fort från och till presten för det skulle kunna springa, gudmoderns skulle läsa noga efter när presten läste för annars fick barnet svårt att lära läsa och mycket mera.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10